

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та соціальної роботи**

**Нормативно-правові засади соціальної роботи в
Україні в сучасних умовах**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав:

студент 2 курсу, 601 групи
Лазоренко Олег Іванович

Керівник:

кандидат педагогічних наук,
доцент **Мудрий Я.С.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № від «__» _____ 2024 року
Зав. кафедрою _____ проф. Тимчук Л.І.*

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Лазоренко О.І. Нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні в сучасних умовах. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» зі спеціальності 231 Соціальна робота. Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024. 56 с.

У даній кваліфікаційній роботі аналізуються нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні в умовах сучасних викликів. Робота охоплює основні закони та інші нормативні акти, які регулюють соціальну роботу, а також досліджує роль Конституції України в реалізації соціальної політики. Значну увагу приділено імплементації міжнародно-правових стандартів у національне законодавство, а також перспективам розвитку нормативно-правової бази соціальної роботи в Україні, зокрема через застосування закордонного досвіду.

Ключові слова: нормативно-правова база, соціальна робота, соціальна політика, законодавство України, міжнародно-правові стандарти, закордонний досвід.

ABSTRACT

Lazorenko O.I. Normative and Legal Foundations of Social Work in Ukraine under Contemporary Conditions. – Manuscript. Qualification thesis for the degree of Master of Science in the specialty 231 Social Work. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2024. 56 p.

This qualification thesis analyzes the normative and legal foundations of social work in Ukraine under contemporary challenges. The work covers the main laws and other normative acts that regulate social work, as well as examines the role of the Constitution of Ukraine in the implementation of social policy. Special attention is given to the implementation of international legal standards into national legislation and the prospects for the development of the normative-legal framework of social work in Ukraine, particularly through the use of foreign experience.

Keywords: normative-legal framework, social work, social policy, legislation of Ukraine, international legal standards, foreign experience.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О. І. Лазоренко

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	6
1.1. Конституція України, як гарант реалізації соціальної політики	6
1.2. Закони України, що регулюють соціальну роботу	11
1.3. Імплементация міжнародно-правових стандартів соціальної сфери в українське законодавство	26
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	33
2.1. Роль закордонного досвіду у вдосконаленні соціальної роботи в Україні	33
2.2. Перспективи вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи	46
Висновки до розділу 2	52
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56

ВСТУП

Актуальність дослідження. В умовах постійних змін у суспільстві, впливу глобалізації, економічних криз, зростання соціальної нерівності, воєнних конфліктів та масової міграції, соціальна робота набуває особливої важливості. Нормативно-правове регулювання цієї сфери діяльності виступає основою для ефективного функціонування системи соціального захисту та соціальної підтримки вразливих категорій населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО), дітей-сиріт, людей з інвалідністю, осіб похилого віку та інші групи, що потребують особливої уваги.

Нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні є запорукою захисту прав і свобод громадян, забезпечення рівного доступу до соціальних послуг та гарантій. Правові норми визначають обсяги та види соціальної допомоги, порядок надання соціальних послуг, права та обов'язки суб'єктів соціальної роботи. Відсутність чіткої законодавчої бази або її недосконалість може призвести до порушення прав громадян, нерівності у доступі до послуг та недостатнього рівня соціального захисту. Тому дослідження даної теми є важливим для вдосконалення існуючої системи та підвищення її ефективності.

Соціальна робота в Україні регулюється численними нормативно-правовими актами, серед яких Конституція України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства соціальної політики та інших державних органів. Важливими є також міжнародні стандарти та рекомендації, що визначають основні принципи та підходи до здійснення соціальної роботи. Однак, попри значну кількість нормативних актів, існує потреба в їх систематизації, узгодженості та адаптації до сучасних викликів. Важливо досліджувати, яким чином законодавча база впливає на практику соціальної роботи, які прогалини та проблеми існують у цьому процесі, а також як можна поліпшити нормативно-правове регулювання з метою підвищення ефективності соціальної підтримки.

Особливої актуальності набуває реформування соціальної сфери, яке здійснюється в Україні. Реформи передбачають децентралізацію соціальних послуг, впровадження нових підходів до соціальної роботи, орієнтованих на результат та індивідуальні потреби клієнтів. У цьому зв'язку важливо оцінити, наскільки чинне законодавство відповідає потребам реформування, чи створює воно належні умови для реалізації нових методів та підходів у соціальній роботі.

Крім того, значну роль відіграє вплив міжнародних зобов'язань України у сфері соціальної роботи. Участь у міжнародних організаціях та виконання міжнародних угод вимагає адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Тому аналіз нормативно-правових засад соціальної роботи має враховувати не лише національні, а й міжнародні вимоги та рекомендації.

Важливим аспектом дослідження є також вивчення взаємодії різних суб'єктів соціальної роботи – державних органів, громадських організацій, приватного сектору. Законодавча база визначає їх права та обов'язки, механізми співпраці та координації. Аналіз цих аспектів дозволить виявити проблемні питання та запропонувати шляхи їх вирішення для покращення ефективності соціальної роботи.

Стан наукової дослідженості проблеми. Нормативно-правове регулювання у сфері соціальної роботи та соціального захисту розглядали такі українські дослідники, як: М. Бойко, Я. Бордіян, К. Дубич, І. Іванова, І. Карпич, О. Палій, П. Пилипенко, Л. Приходченко, Г. Слезанська, О. Безпалько, Н. Болотіна, І. Сирота, В. Скуратовський, О. Тищенко, Л. Тюптя, С. Горбатюк, Н. Хуторян тощо.

Проте наукових досліджень, присвячених аналізу та вдосконаленню правових аспектів державного керівництва системою соціальної роботи, наразі замало, і це питання потребує більшої уваги.

Мета роботи: теоретично дослідити нормативно-правові основи соціальної роботи в Україні та розкрити перспективи її вдосконалення.

Завдання дослідження:

- проаналізувати законодавчу базу України, що регулює соціальну роботу;
- розкрити роль імплементації міжнародно-правових стандартів соціальної сфери в українське законодавство;
- дослідити роль закордонного досвіду у вдосконаленні соціальної роботи в Україні.
- визначити перспективи вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи в Україні.

Об'єкт роботи: нормативно-правові акти, що регулюють соціальну роботу в Україні.

Предмет роботи: стан та перспективи вдосконалення нормативно-правового регулювання соціальної роботи в Україні.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури і законодавчих актів з теми дослідження з метою аналізу, відбору та систематизації досліджуваного матеріалу, метод порівняльного аналізу, що мав на меті виявити актуальність обраної теми у сучасному суспільстві, зіставлення здобутих фактів, узагальнення результатів дослідження та метод контент - аналізу.

Теоретичне значення роботи полягає у розкритті і характеристиці актуальності проблем українського законодавства у сфері соціальної політики, аналізі основних нормативно-правових актів, які покликані захищати і створювати умови для надання якісних соціальних послуг

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, по два параграфи у кожному, висновків, списку використаних джерел (34 позицій). Загальний обсяг роботи 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

1.1. Конституція України, як гарант реалізації соціальної політики

Конституція України є основним законом держави, який визначає основи правового регулювання всіх сфер суспільного життя, включаючи соціальну роботу. Вона закладає фундаментальні принципи, які забезпечують соціальний захист і підтримку громадян, встановлює права та обов'язки держави щодо своїх громадян, а також визначає основні напрями соціальної політики. Роль Конституції у регулюванні соціальної роботи є ключовою, оскільки саме вона встановлює рамки, в межах яких формується і здійснюється соціальна політика держави.

У головному Законі України – Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 року, гарантуються основні права і свободи громадян. Це стосується і соціальної політики, яка регулюється низкою статей, що забезпечують соціальний захист та добробут населення. Конституція України проголошує Україну соціальною і правовою державою, як зазначено в статті 1. Ця основоположна норма визначає стратегічний напрямок розвитку країни, де держава виступає гарантом соціальної справедливості та захисту.

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, що закріплено у 3 статті. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Це підкреслює пріоритетність соціального захисту та сприяння розвитку кожного громадянина [1].

Виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці та

зайнятості, шлюбу і сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки, як зазначено у пункті 6 статті 85. Це забезпечує правову основу для функціонування всіх аспектів соціальної політики в державі, що є необхідною умовою для її ефективної реалізації.

Крім того, 17 стаття визначає право на соціальний захист громадян України, які перебувають на службі Збройних Сил України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Це включає забезпечення їх соціальними виплатами, пенсіями та іншими видами допомоги.

Стаття 21 Конституції проголошує, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Це означає, що жодні обставини не можуть бути підставою для їх обмеження або скасування [1].

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, як зазначено в статті 22. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 24 Конституції України проголошує рівність конституційних прав і свобод та забороняє будь-які форми дискримінації. Це положення є фундаментальним для соціальної політики, адже воно забезпечує рівний доступ до соціальних послуг і гарантій для всіх громадян незалежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак. Рівність прав і можливостей є основою для створення справедливого суспільства, де кожен має право на гідне життя та соціальну підтримку.

Стаття 27 Конституції України визначає, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Держава зобов'язана захищати життя людини, що включає забезпечення безпеки громадян, їх право на здорове довкілля, доступ до медичних послуг та соціального захисту. Це положення підкреслює

важливість соціальної політики, спрямованої на охорону життя і здоров'я громадян.

Стаття 43 закріплює право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава гарантує рівні можливості у виборі професії та виду трудової діяльності, забезпечує захист від незаконного звільнення та право на своєчасне одержання винагороди за працю. Це право також включає право на безпечні і здорові умови праці. Згідно з цією статтею, соціальна політика держави повинна включати заходи щодо створення робочих місць, підтримки безробітних, забезпечення умов для професійного навчання і підвищення кваліфікації [1].

Стаття 45 Конституції гарантує право на відпочинок. Це право включає надання днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки. Держава зобов'язана забезпечити умови для реалізації цього права через відповідне законодавство і контроль за його виконанням. Право на відпочинок є важливою складовою соціальної політики, спрямованої на забезпечення здорового балансу між працею і відпочинком, що сприяє фізичному і психічному здоров'ю громадян.

Особливу увагу заслуговує стаття 46, яка визнає право громадян на соціальний захист. Це включає право на забезпечення в разі повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомог мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. Це гарантує, що громадяни, які потрапили в скрутні життєві обставини, отримують необхідну підтримку для забезпечення гідного рівня життя.

Стаття 47 Конституції України закріплює право громадян на житло. Для громадян, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них

плату відповідно до закону. Це забезпечує можливість реалізації права на житло навіть для тих, хто не має фінансової можливості придбати або орендувати його самостійно.

Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї закріплено у статті 48. Це право передбачає забезпечення таких умов життя, які б відповідали стандартам гідності та достатку. Держава зобов'язана створювати умови для реалізації цього права через економічну політику, соціальні програми та законодавчі акти.

Згідно зі статтею 49, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Це означає, що держава гарантує доступність медичних послуг та їх якість, що є необхідним елементом забезпечення соціальної політики. Медичне страхування є механізмом, який дозволяє забезпечити громадян медичними послугами незалежно від їх фінансового стану.

Стаття 50 Конституції України гарантує кожному право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування шкоди, заподіяної порушенням цього права. Це положення є важливим для соціальної політики, оскільки здорове довкілля є однією з основних умов забезпечення здоров'я і добробуту громадян. Держава зобов'язана контролювати дотримання екологічних норм та створювати умови для реалізації цього права через екологічні програми та законодавство.

Стаття 51 Конституції України охороняє сім'ю, дитинство, материнство і батьківство. Ці цінності визнані пріоритетними і держава зобов'язується створювати умови для їх захисту та підтримки. Це включає забезпечення умов для виховання дітей, захист прав матерів та батьків, створення соціальних програм для підтримки сімей [1].

Діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, мають право на державне утримання та виховання, як це визначено у статті 52. Це зобов'язує державу забезпечувати таким дітям належні умови життя, освіти,

виховання та соціальний захист, що є ключовим елементом соціальної політики держави.

Стаття 53 Конституції гарантує право на доступну і безоплатну освіту у державних та комунальних навчальних закладах. Освіта є важливим елементом соціальної політики, оскільки забезпечує рівні можливості для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу [1].

Таким чином, Конституція України, будучи основним законом держави, відіграє фундаментальну роль у формуванні та реалізації соціальної політики. Її положення спрямовані на захист прав і свобод громадян, забезпечуючи їм гідний рівень життя, доступ до медичних, соціальних та освітніх послуг, а також гарантії соціальної справедливості. Вона визначає стратегічні напрямки розвитку соціальної політики, орієнтовані на підтримку населення, зокрема найбільш вразливих категорій, таких як внутрішньо переміщені особи, діти-сироти, люди з інвалідністю та ветерани.

Завдяки статтям Конституції, що визначають соціальну політику, держава зобов'язується забезпечувати рівний доступ до соціальних послуг, охорону здоров'я, освіту та житло. Важливими аспектами є права на працю, відпочинок, соціальний захист, а також захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства. Це створює основу для всебічного розвитку суспільства, де кожен громадянин має можливість реалізувати свої права та отримати необхідну підтримку в різних життєвих ситуаціях.

Конституція України також враховує міжнародні стандарти та рекомендації у сфері соціальної політики, що сприяє інтеграції країни у світове співтовариство та підвищенню рівня соціальних стандартів. Виконання міжнародних зобов'язань зобов'язує державу адаптувати національне законодавство до найкращих світових практик, що позитивно впливає на ефективність соціальної політики та якість життя громадян.

Отже, Конституція України є ключовим документом, що визначає основи соціальної політики держави. Вона створює правову базу для забезпечення прав і свобод громадян, надаючи їм необхідні соціальні гарантії

та підтримку. Це дозволяє державі ефективно реагувати на виклики сучасного суспільства, забезпечуючи соціальну справедливість, рівність та гідний рівень життя для всіх громадян України.

1.2. Закони України, що регулюють соціальну роботу

Нормативно-правові механізми управління в галузі соціальної роботи в Україні визначаються законодавством країни, указами та розпорядженнями Президента України, а також постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів України. Президент України несе відповідальність за правове регулювання основ соціальної політики. і виступає гарантом Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (частина 2 статті 102 Конституції України). До повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, затвердження загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку, законодавче закріплення засад соціального захисту населення (пункт 1 частини першої статті 85, підпункти 3, 5, 6 пункту 6 частини першої статті 92 Конституції України). Кабінет Міністрів України як орган, що забезпечує проведення політики у сфері праці та зайнятості населення, соціального захисту громадян, формує та реалізує загальнодержавну програму економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України (пункти 3 і 4 статті 116). Основу нормативно-правового механізму державного управління системою соціального захисту складають нормативно-правові документи, які можна згрупувати за суб'єктом видання [1].

Як справедливо визнає І. Савельчук [23], в умовах динамічних суспільних змін в українському суспільстві закономірним є впровадження нових механізмів управління, які будуть спрямовані на удосконалення

процесів професіоналізації соціальної роботи, покращення якості організації соціальних послуг та впровадження світових соціальних стандартів.

Закони України, що регулюють соціальну роботу, створюють правову основу для функціонування системи соціального захисту та підтримки громадян. Вони визначають основні принципи, завдання, права та обов'язки суб'єктів соціальної роботи, а також порядок надання соціальних послуг.

Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", прийнятий 5 жовтня 2000 року, є основоположним нормативно-правовим актом, який визначає основи формування та реалізації державної соціальної політики через встановлення соціальних стандартів і гарантій.

Положення закону спрямовані на встановлення державних соціальних стандартів у різних сферах життя, таких як охорона здоров'я, освіта, житло, соціальний захист, тощо. Закон визначає механізми формування та перегляду цих стандартів, що повинні відповідати економічним можливостям держави та забезпечувати соціальну справедливість. Важливою складовою закону є встановлення мінімальних соціальних гарантій, які забезпечують основні потреби громадян і захищають їх від соціальних ризиків [11].

Також варто відзначити його значний внесок у стабілізацію соціально-економічної ситуації в країні. Закон встановлює чіткі критерії та параметри для визначення рівня соціальної підтримки, що сприяє більш прозорому та ефективному використанню бюджетних коштів. Крім того, закон забезпечує нормативну базу для розробки державних програм соціального захисту, що підвищує їхню ефективність і цілеспрямованість.

Закон України "Про соціальні послуги", прийнятий 19 червня 2003 року, є ключовим нормативним актом, що регулює надання соціальних послуг в Україні. Аналіз цього закону свідчить про його важливу роль у формуванні сучасної системи соціальної підтримки, спрямованої на задоволення потреб різних категорій населення, особливо тих, хто опинився у складних життєвих обставинах [5].

Основні положення закону зосереджені на визначенні видів соціальних послуг, принципів їх надання, а також прав та обов'язків як отримувачів, так і надавачів послуг. Закон створює правову базу для діяльності державних, комунальних та приватних суб'єктів, що надають соціальні послуги, тим самим сприяючи розвитку конкурентного середовища та підвищенню якості послуг.

Важливим кроком є включення в закон положень про залучення громадських організацій та благодійних фондів до процесу надання соціальних послуг. Це сприяє більш ефективному використанню ресурсів та розширенню спектру послуг, доступних для населення.

Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", прийнятий 21 листопада 1992 року, є одним з важливих нормативних документів, що регулює надання державної підтримки сім'ям з дітьми.

Основні положення закону зосереджені на визначенні видів державної допомоги, умов і порядку її надання. Закон передбачає різні форми допомоги, зокрема, одноразову допомогу при народженні дитини, допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомогу на дітей, які перебувають під опікою або піклуванням, та інші види підтримки. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до підтримки сімей на різних етапах життя дитини [6].

Аналізуючи ефективність закону, можна відзначити його позитивний вплив на фінансове становище сімей з дітьми, особливо тих, що знаходяться в скрутному матеріальному становищі. Закон сприяє покращенню життєвих умов дітей, забезпечуючи їм доступ до необхідних ресурсів для розвитку та освіти.

Закон також не завжди враховує зміни в соціально-економічній ситуації, що вимагає регулярного перегляду розмірів допомоги та умов її надання. Це важливо для забезпечення адекватного рівня підтримки відповідно до реальних потреб сімей.

У контексті загальної соціальної політики України, закон "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" є важливим інструментом для реалізації державної підтримки родин. Однак, для підвищення його ефективності, необхідні подальші вдосконалення в частині фінансування, перегляду критеріїв та умов надання допомоги, що дозволить більш повно задовольняти потреби сімей з дітьми та сприяти їх соціальній стабільності.

Закон України "Про охорону дитинства", прийнятий 26 квітня 2001 року, є фундаментальним нормативним актом, що регулює права дітей та визначає основні напрями державної політики у сфері охорони дитинства. Закон охоплює широке коло питань, пов'язаних із правами дітей, включаючи право на життя, здоров'я, освіту, сімейне виховання, соціальний захист та багато інших аспектів. Основні положення закону спрямовані на гарантування рівних можливостей для всіх дітей незалежно від їхнього соціального статусу, походження чи інших обставин. Це забезпечує всебічний підхід до захисту прав дітей та сприяє їхньому повноцінному розвитку [7].

Аналізуючи ефективність закону, можна відзначити його позитивний вплив на створення системи захисту прав дітей в Україні. Закон встановлює обов'язки державних органів, місцевих органів влади, установ та організацій щодо забезпечення прав дітей, що сприяє інтеграції зусиль усіх учасників процесу для досягнення спільної мети. Крім того, закон передбачає механізми контролю за дотриманням прав дітей, що є важливим для ефективного їх захисту.

Також варто зазначити, що він має і свої недоліки. Одним із ключових викликів є недостатнє фінансування програм, спрямованих на захист прав дітей, що обмежує можливості для їх повної реалізації. Крім того, закон потребує подальшої адаптації до сучасних викликів, зокрема в контексті цифрової ери та нових форм загроз для дітей, таких як кібербулінг та експлуатація у мережі Інтернет.

Закон також вимагає постійного моніторингу та оцінки його реалізації, що дозволить вчасно виявляти та усувати недоліки. Важливим аспектом є

підвищення рівня обізнаності населення щодо прав дітей та можливостей їх захисту, що сприятиме більш активній участі громадськості у захисті інтересів дітей.

У контексті загальної соціальної політики, Закон "Про охорону дитинства" є важливим елементом, що сприяє формуванню безпечного та сприятливого середовища для дітей. Для підвищення його ефективності необхідно забезпечити адекватне фінансування, адаптацію до сучасних викликів та активне залучення громадськості до процесу захисту прав дітей. Закон України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей", прийнятий 2 червня 2005 року, є важливим нормативним актом, спрямованим на вирішення проблем соціальної вразливості найбільш маргіналізованих груп населення. Основні положення закону зосереджені на створенні системи соціальних послуг для бездомних осіб і безпритульних дітей, включаючи надання тимчасового притулку, медичної допомоги, соціальної реабілітації, психологічної підтримки та сприяння в працевлаштуванні. Закон також визначає механізми співпраці між державними установами, громадськими організаціями та благодійними фондами, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів та наданню комплексної допомоги [8].

Аналізуючи ефективність закону, можна відзначити його позитивний вплив на покращення ситуації з бездомністю та безпритульністю. Закон забезпечує правову основу для створення центрів соціальної адаптації, реабілітаційних закладів та інших установ, які надають необхідну допомогу цим категоріям населення. Це сприяє зниженню рівня бездомності та соціальної ізоляції, забезпечуючи людям можливість повернутися до нормального життя.

Важливим аспектом є також недостатній рівень міжвідомчої координації, що може призводити до дублювання зусиль або неефективного використання ресурсів. Для підвищення ефективності закону необхідно

забезпечити кращу координацію між різними суб'єктами, залученими до процесу надання допомоги.

Закон України "Про соціальний захист дітей війни", прийнятий 18 листопада 2004 року, спрямований на забезпечення соціального захисту однієї з найбільш вразливих категорій населення – дітей, які зазнали жахів війни. Аналіз цього закону показує, що він є важливим інструментом у системі соціального забезпечення, спрямованим на підтримку людей, які пережили військові конфлікти в дитинстві.

Основні положення закону визначають права дітей війни на отримання соціальних пільг та допомог. Це включає додаткові виплати до пенсій, пріоритетне право на медичне обслуговування, забезпечення лікарськими засобами, пільги на житлово-комунальні послуги та інші види соціальної підтримки. Закон також визначає механізми державного контролю за дотриманням цих прав [9].

Аналізуючи ефективність закону, можна відзначити його значний вплив на підвищення рівня життя дітей війни, забезпечуючи їм додаткову підтримку і захист у старості. Закон сприяє покращенню їх матеріального становища, що є особливо важливим, враховуючи, що більшість дітей війни вже досягли похилого віку і часто мають проблеми зі здоров'ям та обмежені фінансові можливості.

Одним із основних викликів закону є недостатнє фінансування, що часто призводить до затримок у виплатах та обмеженості ресурсів для повного забезпечення всіх пільг і допомог. Крім того, існують проблеми з доступом до інформації про права та можливості, що надаються цим законом, особливо в сільській місцевості та віддалених регіонах.

Закон також не завжди враховує індивідуальні потреби дітей війни, що може призводити до нерівномірного розподілу ресурсів та послуг. Для підвищення ефективності закону необхідно вдосконалити механізми моніторингу і контролю за його реалізацією, а також забезпечити більш

гнучкий підхід до надання допомоги з урахуванням конкретних потреб кожного отримувача.

Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", прийнятий 20 грудня 1991 року, є основоположним документом, що регулює права та соціальні гарантії військовослужбовців і їх сімей. Основні положення закону передбачають широкий спектр соціальних гарантій для військовослужбовців, включаючи медичне обслуговування, житлові пільги, пенсійне забезпечення, соціальну допомогу у випадках втрати працездатності, а також підтримку членів сімей загиблих військових. Закон забезпечує правовий захист військовослужбовців, визначаючи їх права і обов'язки, а також механізми державного контролю за дотриманням цих прав [10].

Аналізуючи ефективність закону, можна відзначити його значний вплив на підтримку морального та матеріального стану військовослужбовців. Закон створює правову основу для забезпечення їх соціальної стабільності, що є критично важливим в умовах військових конфліктів та інших надзвичайних ситуацій. Забезпечення належних умов служби та соціальної підтримки сприяє підвищенню боєздатності збройних сил та зміцненню обороноздатності держави.

Іншим важливим аспектом є необхідність адаптації закону до сучасних викликів та змін в умовах служби, зокрема в контексті нових типів військових загроз та змін у соціально-економічному середовищі. Це вимагає регулярного перегляду та оновлення законодавчих норм для забезпечення їх відповідності актуальним потребам військовослужбовців та їх сімей.

Закон України "Про зайнятість населення", прийнятий 5 липня 2012 року, регулює питання зайнятості та забезпечення соціального захисту безробітних. Головні положення закону спрямовані на стимулювання зайнятості через створення нових робочих місць, підтримку підприємництва, професійне навчання та перепідготовку кадрів. Закон також передбачає механізми соціального захисту для безробітних, включаючи надання

допомоги по безробіттю, професійне консультування та сприяння у працевлаштуванні [12].

Також варто зазначити відзначити його позитивний вплив на зниження рівня безробіття та підтримку економічної активності населення. Однак, виклики залишаються у сфері недостатнього фінансування програм зайнятості та нерівномірного розвитку ринку праці в різних регіонах, що вимагає постійного вдосконалення механізмів реалізації закону та адаптації до змінних умов ринку праці.

Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", прийнятий 21 березня 1991 року, є ключовим документом, що визначає правові, економічні та організаційні основи соціального захисту інвалідів. Основні положення закону спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей для інвалідів, включаючи доступ до освіти, праці, медичної допомоги та соціального забезпечення. Закон також визначає державні гарантії щодо надання інвалідам необхідних послуг та засобів реабілітації, а також створення безбар'єрного середовища [13].

Варто зазначити, що закон має вплив на покращення умов життя інвалідів та їх інтеграцію в суспільство. Проте, виклики залишаються у сфері фінансування програм соціальної підтримки, недостатнього рівня адаптації інфраструктури та послуг для потреб інвалідів. Для підвищення ефективності закону необхідно забезпечити більш гнучке та адекватне фінансування, а також постійний моніторинг і вдосконалення нормативних актів відповідно до сучасних потреб інвалідів.

Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи", прийнятий 28 лютого 1991 року, визначає правові та соціальні гарантії для осіб, які зазнали впливу Чорнобильської катастрофи. Основні положення закону включають надання пільг і компенсацій, медичне обслуговування, реабілітацію, а також соціальну та матеріальну підтримку постраждалим громадянам. Закон встановлює

особливий статус для різних категорій постраждалих та визначає їхні права та обов'язки [14].

Закон значно вплинув на покращення умов життя постраждалих від Чорнобильської катастрофи, забезпечення їм необхідної медичної та соціальної підтримки. Однак, виклики залишаються у сфері недостатнього фінансування, що призводить до затримок у виплатах та обмеженості ресурсів. Для підвищення ефективності закону необхідно забезпечити стабільне фінансування, а також покращити координацію між різними рівнями влади та організаціями, що займаються питаннями чорнобильців.

Закон України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні", прийнятий 16 грудня 1993 року, спрямований на забезпечення соціального захисту та підтримки ветеранів праці і людей похилого віку. Положення закону передбачають надання пільг та соціальних гарантій, включаючи пенсійне забезпечення, медичну допомогу, соціальне обслуговування, пільги на оплату житлово-комунальних послуг та інші види підтримки. Закон також визначає механізми державного контролю та забезпечення виконання прав ветеранів праці та громадян похилого віку [15].

Позитивна складова закону відзначається його значним внеском у покращення умов життя ветеранів праці та людей похилого віку, забезпечуючи їм належну підтримку та захист. Однак, виклики залишаються у сфері достатнього фінансування соціальних програм та забезпечення доступу до якісних медичних та соціальних послуг. Для підвищення ефективності закону необхідно забезпечити стабільне фінансування, покращити координацію між державними органами та місцевими адміністраціями, а також адаптувати законодавство до змін у соціально-економічному середовищі.

Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні", прийнятий 5 лютого 1993 року, спрямований на підтримку молоді в процесі їх соціального становлення та розвитку. Аналіз даного

закону підкреслює його значення у формуванні сприятливих умов для молоді в сферах освіти, працевлаштування, соціального захисту та культурного розвитку [16].

Основні положення закону передбачають створення програм і заходів, спрямованих на підтримку молоді, забезпечення доступу до якісної освіти, сприяння у працевлаштуванні, розвиток молодіжних організацій та залучення молоді до активної участі у суспільному житті. Закон також встановлює державні гарантії для молоді у сфері соціального захисту.

Стосовно ефективно можна відзначити його позитивний вплив на розвиток молодіжної політики в Україні, створення умов для соціальної мобільності та підтримки молодіжних ініціатив. Однак, виклики залишаються у сфері недостатнього фінансування молодіжних програм, а також нерівномірного доступу до можливостей для молоді в різних регіонах країни. Для підвищення ефективності закону необхідно забезпечити адекватне фінансування програм, покращити координацію між державними органами та молодіжними організаціями, а також постійно адаптувати законодавство до потреб молоді.

Закон України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення", прийнятий 12 грудня 1991 року, є важливим нормативним актом, що регулює питання профілактики, лікування та соціального захисту осіб, які живуть з ВІЛ/СНІДом. Даний закон має критичну роль у боротьбі з епідемією СНІДу та забезпеченні підтримки для постраждалих [17].

Основні положення закону передбачають заходи щодо профілактики захворювання, забезпечення доступу до медичних послуг, лікування та реабілітації для ВІЛ-інфікованих осіб. Закон також встановлює соціальні гарантії для людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом, включаючи доступ до інформації, психологічну підтримку та соціальний захист.

Варто відзначити важливий внесок закону у зниження рівня захворюваності на ВІЛ/СНІД, покращення умов життя ВІЛ-інфікованих осіб

та їх інтеграцію в суспільство. Однак, виклики залишаються у сфері фінансування програм профілактики та лікування, а також стигматизації ВІЛ-інфікованих осіб у суспільстві. Для підвищення ефективності закону необхідно забезпечити стабільне фінансування, розширити доступ до медичних та соціальних послуг, а також активно працювати над подоланням стигматизації та дискримінації осіб, які живуть з ВІЛ/СНІДом.

Закон України "Про психіатричну допомогу", прийнятий 22 лютого 2000 року, регулює надання психіатричної допомоги, права та обов'язки пацієнтів і медичних працівників у цій сфері. Аналіз цього закону показує його важливість у забезпеченні прав осіб з психічними розладами та їх захисту від дискримінації.

Основні положення закону включають забезпечення доступу до психіатричної допомоги, встановлення стандартів медичного обслуговування, захист прав пацієнтів на гідне ставлення та інформацію про їх стан здоров'я. Закон також передбачає механізми контролю за дотриманням прав пацієнтів у психіатричних закладах [18].

Закон України "Про попередження насильства в сім'ї", прийнятий 15 листопада 2001 року, спрямований на запобігання та боротьбу з насильством у сім'ї. Основні положення закону включають визначення форм насильства в сім'ї, заходи з його попередження, а також механізми захисту та підтримки постраждалих осіб. Закон також передбачає створення кризових центрів та гарячих ліній для надання допомоги жертвам насильства [19].

Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям", прийнятий 1 червня 2000 року, регулює надання соціальної допомоги сім'ям, що перебувають у складних матеріальних умовах. Закону має важливу роль у підтримці малозабезпечених сімей та забезпеченні їм мінімального рівня доходів. Основні положення закону передбачають встановлення критеріїв малозабезпеченості, порядок надання допомоги та механізми контролю за її виплатою. Закон також встановлює розміри соціальної допомоги залежно від складу сім'ї та її матеріального стану [20].

Закон України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам", прийнятий 16 листопада 2000 року, спрямований на забезпечення соціальної підтримки для інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів. Аналіз закону свідчить про його важливість у забезпеченні гідних умов життя для цієї категорії населення. Основні положення закону включають встановлення розмірів соціальної допомоги, порядок її надання та механізми контролю за дотриманням прав отримувачів допомоги. Закон також передбачає додаткові пільги та послуги для інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів [21].

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» є одним з ключових нормативно-правових актів у сфері соціальної роботи. Він визначає основні напрями та завдання соціальної роботи, механізми її реалізації, а також права та обов'язки органів, що здійснюють соціальну роботу. Цей закон спрямований на забезпечення підтримки сімей, дітей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Закон України «Про соціальні послуги» регулює надання соціальних послуг у різних сферах життя. Він встановлює порядок надання соціальних послуг, визначає їх види, права і обов'язки суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також категорії громадян, які мають право на отримання таких послуг. Особлива увага приділяється послугам з догляду, соціального супроводу, реабілітації та допомоги у складних життєвих обставинах.

Закон України «Про здійснення державних закупівель» визначає порядок проведення тендерів і закупівель державними установами, включаючи закупівлі, що стосуються соціальних послуг, забезпечення соціальної інфраструктури та інші послуги, що фінансуються за рахунок державного бюджету.

Інші важливі закони, що регламентують соціальну роботу та забезпечення соціального захисту в Україні, включають:

– Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» - регулює діяльність органів місцевого самоврядування щодо забезпечення соціальних послуг на місцевому рівні.

– Закон України «Про місцеві державні адміністрації» - визначає повноваження місцевих адміністрацій у сфері соціальної політики та забезпечення соціального захисту населення.

– Закон України «Про громадські об'єднання» - регулює діяльність громадських організацій, які займаються соціальною роботою та соціальними проектами.

– Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» - визначає порядок діяльності благодійних організацій, які надають соціальну допомогу та підтримку вразливим верствам населення.

– Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» - забезпечує підтримку безробітних громадян через систему соціального страхування та допомоги.

Ці закони та нормативно-правові акти створюють основу для функціонування системи соціального захисту і підтримки в Україні, забезпечуючи права і гарантії для найуразливіших категорій громадян. Вони сприяють розвитку соціальних послуг, підтримують громадські ініціативи та впроваджують новітні підходи до вирішення соціальних проблем [22].

В останні роки Уряд України почав активно займатися різними аспектами соціального захисту та підтримки. Наразі існує понад 300 нормативно-правових актів, що регулюють механізм державного управління у сфері соціальної роботи.

Після 2014 року в Україні було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання правового статусу та забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Ключовим документом став Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" від 20 жовтня 2014 року. Він визначає поняття ВПО, регулює порядок їх реєстрації та гарантує права на соціальний захист, доступ до медичних і

освітніх послуг, житлову підтримку. Закон запровадив обов'язкове взяття на облік для отримання державної допомоги, але механізми забезпечення житлом і соціальними виплатами виявилися складними для реалізації. [34]

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році Україна адаптувала законодавство для підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах масового переміщення населення. Було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення соціальної, фінансової та житлової підтримки для ВПО. Одним із важливих рішень стала Постанова Кабінету Міністрів України №457 від 16 квітня 2022 року, яка визначила порядок і розміри щомісячної допомоги. Грошову підтримку отримують особи, які виїхали з зон активних бойових дій, тимчасово окупованих або оточених територій, а також ті, чиє житло зруйноване чи стало непридатним для проживання. Для дітей і осіб з інвалідністю допомога складає 3 000 гривень на місяць, для інших категорій – 2 000 гривень. Подання заявки на допомогу здійснюється через портал "Дія" або у відповідних установах. [33]

На сьогоднішній день вже існують спеціалізовані видання, присвячені окремим аспектам соціальної роботи, які містять відповідні нормативно-правові акти. Наприклад, у Збірнику нормативно-правових актів та інформаційних матеріалів «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» представлено понад 50 різних правових документів, що стосуються гендерної рівності. Головною метою цього закону є вдосконалення чинного законодавства, зокрема в частині адміністрування соціальних послуг, підвищення статусу соціальних працівників та інших фахівців, які надають соціальні послуги, забезпечення захисту прав осіб, що отримують ці послуги, а також розширення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у питаннях організації надання соціальних послуг за місцем проживання осіб, які їх отримують, зокрема в об'єднаних територіальних громадах. [22].

В той же час викликає тривогу велика кількість пільгових категорій населення в Україні. Різноманітні пільги, соціальні виплати та послуги закріплені в 58 законах та понад 120 підзаконних нормативно-правових актах. У 2019 році налічувалося близько 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 мали право на пільги за соціальною ознакою, а 57 – за професійною. Крім того, існувало понад 130 категорій одержувачів різних видів соціальних виплат, з яких лише 70 отримували їх за соціальною ознакою, а близько 50 – за професійною. Загальна кількість громадян, які мали право на різні пільги, становила приблизно 15 мільйонів осіб, що дорівнює третині всього населення.

На сьогодні в українському законодавстві немає єдиного нормативно-правового акту, який би чітко визначив підстави, перелік суб'єктів, види та механізми надання соціальних пільг. Це призводить до колізій: процедура надання соціальної допомоги регулюється різними нормативними актами, які іноді суперечать один одному. В результаті, пільгами можуть користуватися ті категорії населення, які в них не потребують, тоді як справжні «нужденні» залишаються без уваги.

Порівнюючи законодавчі акти України з країнами Європейського Союзу, можна помітити кілька важливих аспектів. У Німеччині та Франції, наприклад, закони про соціальну роботу передбачають ширший вибір механізмів для надання соціальних послуг через комплексну інтеграцію між державними органами, громадськими організаціями та приватним сектором. Це дозволяє створити більш ефективну систему соціальної підтримки для населення.

Олена Колесник зазначає у своєму дослідженні, що українське законодавство ще не досягло рівня європейських країн у питанні залучення громадських організацій до надання соціальних послуг. У багатьох країнах Європи соціальні послуги в своїй більшості забезпечуються на місцевому рівні з величезною участю громадських і благодійних організацій, тоді як в Україні цей процес лише розпочинається.

Країни Європи вже пройшли цей етап децентралізації в сфері соціальної політики, який показав свою ефективність у плані грамотного розпорядження бюджетними коштами та наданням якісних послуг людям, які цього потребують.

В той же час Законодавча база України у сфері соціальної політики є централізованою і охоплює широкий спектр напрямів, спрямованих на забезпечення соціального захисту різних категорій населення. Закони, такі як "Про соціальні послуги", "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про охорону дитинства", "Про соціальний захист дітей війни" та багато інших, створюють правову основу для надання необхідної підтримки та гарантій громадянам, що потребують соціальної допомоги. Аналіз цих законів показує їхню важливу роль у забезпеченні прав і свобод громадян, покращенні умов їхнього життя та інтеграції в суспільство. Проте, для досягнення максимальної ефективності, необхідно постійно вдосконалювати механізми їх реалізації, забезпечувати адекватне фінансування та адаптувати законодавство до змін у соціально-економічному середовищі.

1.3. Імплементация міжнародно-правових стандартів соціальної сфери в українське законодавство

Міжнародне законодавство відіграє важливу роль у формуванні та реалізації соціальної політики в Україні. В умовах глобалізації та інтеграції до світового співтовариства, Україна зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів і норм, що регулюють різні аспекти соціального захисту та підтримки населення. Міжнародне законодавство сприяє впровадженню кращих практик та стандартів, що забезпечують захист прав людини, соціальну справедливість і рівність можливостей.

Одним із головних аспектів міжнародного законодавства є встановлення універсальних стандартів у сфері прав людини. Документи, такі

як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, створюють фундаментальні принципи, яких повинні дотримуватися всі держави. Вони визначають базові права кожної людини на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення та інші аспекти гідного життя. У результаті Україна зобов'язана адаптувати своє національне законодавство відповідно до цих стандартів, що сприяє підвищенню якості життя громадян та забезпеченню соціальної справедливості.

Міжнародні конвенції та угоди також мають значний вплив на соціальну політику України. Наприклад, ратифікація Конвенції ООН про права дитини в 1991 році стимулювала прийняття національних законів і програм, спрямованих на захист прав дітей. Це включає створення спеціалізованих установ і служб, які займаються питаннями дитячого захисту, забезпечення доступу до освіти і медичної допомоги для дітей, а також підтримку дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах [23].

Імплементація міжнародних договорів сприяє розвитку та вдосконаленню системи соціального захисту в Україні.

Міжнародне законодавство також відіграє важливу роль у боротьбі з бідністю та забезпеченні соціальної справедливості. Міжнародні організації, такі як Міжнародна організація праці (МОП) та Світовий банк, розробляють стандарти і рекомендації щодо мінімальних соціальних гарантій, умов праці та соціального забезпечення. Участь України в цих міжнародних організаціях дозволяє використовувати їхні рекомендації для вдосконалення національної соціальної політики. Наприклад, прийняття законів, що регулюють мінімальні стандарти оплати праці та соціального страхування, сприяє підвищенню рівня життя громадян та зменшенню соціальної нерівності.

Міжнародні договори також мають велике значення у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення. Україна, будучи членом Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у сфері охорони здоров'я. Це включає впровадження

програм і політик, спрямованих на боротьбу з інфекційними захворюваннями, забезпечення доступу до медичних послуг та поліпшення якості медичного обслуговування. Наприклад, імплементація рекомендацій ВООЗ щодо боротьби з пандемією COVID-19 допомогла Україні розробити ефективні заходи для стримування поширення вірусу та забезпечення належної медичної допомоги населенню.

Крім того, міжнародне законодавство сприяє розвитку гендерної рівності та захисту прав жінок. Ратифікація Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок зобов'язала Україну прийняти заходи для забезпечення рівних прав і можливостей для жінок у всіх сферах життя. Це включає боротьбу з гендерним насильством, забезпечення рівного доступу до освіти, працевлаштування та участі в політичному житті. Впровадження таких міжнародних стандартів сприяє побудові суспільства, де жінки і чоловіки мають рівні можливості для розвитку та реалізації своїх прав.

Міжнародні договори також стимулюють розвиток системи соціального захисту для вразливих категорій населення, таких як біженці та внутрішньо переміщені особи. Україна, як учасниця Конвенції про статус біженців, зобов'язана забезпечувати права та соціальний захист біженців. Це включає надання притулку, доступ до медичних послуг, освіти та соціальної підтримки. Впровадження таких міжнародних стандартів допомагає Україні забезпечити належний рівень захисту для осіб, які були змушені покинути свої домівки через конфлікти чи переслідування.

Міжнародні договори відіграють важливу роль у формуванні законодавчої бази України, забезпечуючи гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами та нормами. Процес імплементації міжнародних договорів в українське законодавство є складним та багатогранним, він включає ратифікацію, адаптацію та виконання положень міжнародних угод. Одним з основних аспектів цього процесу є втілення міжнародних стандартів у різних галузях, включаючи права людини, охорону здоров'я, соціальний захист та економічний розвиток [24].

Одним з найважливіших міжнародних документів, ратифікованих Україною, є Конвенція ООН про права дитини. Ратифікація цієї конвенції у 1991 році призвела до значних змін у національному законодавстві. Основні положення конвенції знайшли своє відображення у Законі України "Про охорону дитинства", який був прийнятий для забезпечення прав дітей на життя, розвиток, захист від насильства та експлуатації, а також доступ до освіти та медичних послуг. Важливим елементом цього закону є створення механізмів захисту прав дітей, таких як дитячі омбудсмени та спеціалізовані служби підтримки дітей, що знаходяться в складних життєвих обставинах.

Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, ратифікована Україною у 1981 році, також має значний вплив на національне законодавство. Її положення знайшли своє відображення у ряді законодавчих актів, включаючи Закони України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" та "Про запобігання та протидію домашньому насильству". Ці закони спрямовані на забезпечення гендерної рівності, захист прав жінок та боротьбу з насильством. Вони встановлюють правові механізми захисту жінок від дискримінації та насильства, а також передбачають створення кризових центрів та гарячих ліній для постраждалих.

Ратифікація Паризької угоди у 2016 році стала важливим кроком для України у сфері охорони навколишнього середовища та боротьби зі змінами клімату. Основні положення угоди були імplementовані через прийняття національних програм та стратегій, спрямованих на зменшення викидів парникових газів, розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Важливим аспектом імplementації Паризької угоди є створення національної системи моніторингу та звітності, яка дозволяє відстежувати прогрес у виконанні зобов'язань України щодо зменшення впливу на клімат.

Конвенція ООН проти корупції, ратифікована Україною у 2006 році, знайшла своє відображення у національному законодавстві через прийняття

антикорупційних законів та створення спеціалізованих органів, таких як Національне агентство з питань запобігання корупції та Національне антикорупційне бюро України. Імплементація положень конвенції сприяла вдосконаленню механізмів запобігання та протидії корупції, підвищенню прозорості державних інституцій та зміцненню довіри громадськості до органів влади.

Ратифікація Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей у 2007 році призвела до змін у законодавстві, спрямованих на захист прав трудових мігрантів. Україна прийняла ряд законодавчих актів, що регулюють питання працевлаштування та соціального захисту мігрантів, забезпечуючи їм доступ до медичних та соціальних послуг, правову допомогу та захист від експлуатації. Імплементація положень цієї конвенції сприяла створенню більш справедливих умов праці для мігрантів та їх інтеграції у суспільство.

Конвенція МОП про мінімальні норми соціального забезпечення, ратифікована Україною у 1958 році, вплинула на розвиток системи соціального забезпечення в країні. Основні положення цієї конвенції були враховані при розробці законодавства, що регулює питання пенсійного забезпечення, допомоги по безробіттю, соціального страхування та медичного обслуговування. Впровадження міжнародних стандартів у сфері соціального забезпечення сприяє покращенню якості життя громадян та забезпеченню соціальної справедливості [24].

Міжнародні договори також відіграють важливу роль у сфері охорони здоров'я. Ратифікація Міжнародної конвенції про боротьбу з курінням тютюнових виробів у 2006 році привела до прийняття національних законів, спрямованих на зменшення рівня тютюнопаління та його негативних наслідків для здоров'я населення. Це включає заборону реклами тютюнових виробів, встановлення зон, вільних від куріння, підвищення акцизів на тютюнові вироби та проведення інформаційно-просвітницьких кампаній.

Імплементация положень конвенції сприяє зниженню рівня куріння та покращенню здоров'я населення.

Ратифікація міжнародних договорів та їх імплементация в українське законодавство є складним і багатогранним процесом, який вимагає координації між різними органами влади, залучення громадськості та міжнародної співпраці. Важливим аспектом цього процесу є забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам, що сприяє підвищенню якості життя громадян, захисту їх прав і свобод та розвитку демократичних інститутів. Міжнародні договори забезпечують правову основу для реформування та вдосконалення різних сфер суспільного життя, включаючи соціальну політику, охорону здоров'я, захист прав людини та боротьбу з корупцією. Імплементация міжнародних договорів є невід'ємною складовою процесу інтеграції України до світового співтовариства та зміцнення її позицій на міжнародній арені

Висновки до розділу 1

Отже, під час дослідження законодавчої бази соціальної роботи в Україні було виявлено важливу роль національних і міжнародних нормативних документів у формуванні сучасної системи соціального захисту населення. Конституція України, як основний закон, гарантує права на соціальне забезпечення, охорону здоров'я, житло та гідний рівень життя, забезпечуючи соціальну підтримку найбільш вразливих верств населення. Вона створює правову основу для реалізації соціальної політики держави, визначаючи ключові напрямки у сфері соціального захисту.

Закони України, що регулюють соціальну роботу, відіграють важливу роль у створенні інфраструктури соціальної підтримки. Такі закони, як "Про соціальні послуги", "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про охорону

дитинства" та інші, забезпечують правову базу для діяльності соціальних служб і сприяють покращенню якості соціальних послуг.

Міжнародні договори, ратифіковані Україною, є важливим компонентом удосконалення національного законодавства. Документи, такі як Конвенція ООН про права дитини та Європейська соціальна хартія, сприяють гармонізації українських правових норм із міжнародними стандартами та допомагають забезпечувати належний рівень соціального захисту для всіх громадян. Таким чином, законодавча база соціальної роботи в Україні є комплексною та включає національні і міжнародні норми, що гарантують соціальну справедливість та підтримку населення.

РОЗДІЛ 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

2.1. Роль закордонного досвіду у вдосконаленні соціальної роботи в Україні

Закордонний досвід у соціальній роботі має вирішальне значення для розвитку і вдосконалення соціальної політики, оскільки він відкриває доступ до найкращих світових практик, інноваційних підходів і перевірених часом моделей соціального захисту. Сучасний світ характеризується високим рівнем глобалізації, де країни мають можливість обмінюватися досвідом та знаннями для підвищення ефективності власних соціальних систем. Використання цього досвіду допомагає країнам, особливо тим, що перебувають на етапі реформування своїх систем соціальної політики, вдосконалювати національні стратегії і практики в сфері соціального захисту та підтримки населення.

Значення закордонного досвіду в соціальній роботі полягає у можливості вивчати та впроваджувати передові моделі соціальної роботи, які успішно функціонують у країнах з розвиненою системою соціального захисту. Країни Західної Європи, такі як Німеччина, Швеція, Норвегія та Велика Британія, мають багаторічний досвід у побудові ефективних систем соціальної підтримки, орієнтованих на різні категорії населення: дітей, осіб з інвалідністю, людей похилого віку, безробітних та інших вразливих груп. Україна, як частина європейського простору, може використовувати цей досвід для вдосконалення власної системи соціальної роботи. Впровадження таких моделей, як індивідуально орієнтована соціальна робота, де соціальні працівники працюють безпосередньо з клієнтами, допомагає підвищити ефективність надання соціальних послуг та краще задовольнити потреби населення [24].

Однією з головних переваг використання закордонного досвіду є можливість впровадження нових підходів до організації соціальної роботи. Наприклад, у багатьох європейських країнах активно застосовується модель соціального партнерства, де держава співпрацює з приватними організаціями та неурядовими організаціями у сфері надання соціальних послуг. Це дозволяє не лише зменшити навантаження на державний бюджет, але й підвищити якість послуг, оскільки неурядові організації часто мають гнучкість і здатність швидко реагувати на потреби клієнтів. Ця модель вже починає впроваджуватися в Україні через механізм соціального замовлення, який дозволяє залучати приватні та громадські структури до виконання соціальних програм. Закордонний досвід допомагає ефективно використовувати ці підходи та адаптувати їх до українських реалій.

Крім того, закордонний досвід дозволяє Україні враховувати найкращі практики у сфері захисту прав людини та боротьби з дискримінацією. Соціальна робота в багатьох країнах базується на принципах рівності, доступності та недискримінації, що є основними компонентами міжнародних конвенцій і угод, таких як Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про права дитини, Конвенція про права осіб з інвалідністю та Європейська соціальна хартія. Україна, ратифікувавши ці міжнародні документи, взяла на себе зобов'язання впроваджувати їхні положення у своє національне законодавство і соціальну політику. Це сприяє підвищенню якості соціальних послуг і забезпеченню рівного доступу до них для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, фізичних можливостей чи інших ознак [25].

Закордонний досвід також відіграє важливу роль у підвищенні професійного рівня соціальних працівників. У багатьох країнах світу існують програми професійної підготовки та підвищення кваліфікації соціальних працівників, які дають можливість фахівцям ознайомитися з найсучаснішими методами роботи з клієнтами, дізнатися про інноваційні підходи до реабілітації та підтримки різних категорій населення. Українські соціальні працівники мають можливість брати участь у міжнародних програмах

навчання та стажування, що дозволяє їм переймати досвід іноземних колег і впроваджувати його у свою щоденну роботу. Це сприяє професійному зростанню українських фахівців, а також підвищенню якості надання соціальних послуг.

Ще одним важливим аспектом закордонного досвіду є можливість залучення міжнародних ресурсів і фінансування для реалізації соціальних програм. Міжнародні організації, такі як Світовий банк, ООН, Європейський Союз та Міжнародна організація праці, надають фінансову підтримку країнам, що реформують свої системи соціального захисту. Україна активно співпрацює з цими організаціями для отримання технічної допомоги, реалізації соціальних програм і впровадження реформ. Залучення міжнародних ресурсів допомагає забезпечити стабільність і ефективність соціальних програм, особливо в умовах економічної нестабільності чи кризи. Крім того, співпраця з закордонними партнерами дозволяє розвивати нові напрями соціальної роботи, такі як підтримка внутрішньо переміщених осіб, допомога постраждалим від військових конфліктів та соціальна реабілітація осіб з інвалідністю [26].

Також варто зазначити про нові підходи до соціальної роботи, які базуються на зміні парадигми соціальної допомоги, що робить акцент на індивідуальних потребах клієнта та активній участі самого отримувача допомоги в процесі реабілітації та інтеграції у суспільство. У контексті соціальної роботи в Україні, впровадження індивідуально орієнтованих підходів до клієнтів є важливим кроком у підвищенні ефективності надання соціальних послуг. Такий підхід передбачає створення індивідуальних планів реабілітації та підтримки для кожного клієнта, що враховують його унікальні потреби, проблеми та життєву ситуацію. Наприклад, для осіб з інвалідністю може бути розроблений спеціальний план, який включає комплексну реабілітацію, соціальний супровід, професійну підготовку та підтримку в працевлаштуванні [29].

Індивідуально орієнтований підхід вимагає тісної співпраці між соціальним працівником і клієнтом. Соціальний працівник виступає не лише як надавач послуг, але й як наставник та радник, який допомагає клієнту знайти оптимальні рішення для подолання складних життєвих обставин. Цей підхід є дуже поширеним у Європі та США, де соціальні працівники працюють за клієнтоцентричними моделями, орієнтованими на потреби конкретної особи. В таких моделях клієнт розглядається як активний учасник процесу, а не пасивний отримувач допомоги. Це дозволяє не лише вирішувати поточні проблеми, але й створює умови для довгострокової соціальної реінтеграції, що є надзвичайно важливим для забезпечення стабільного соціального захисту.

Клієнтоцентричні моделі, широко прийняті у Європі та США, ґрунтуються на принципах інклюзії, рівності та участі. Наприклад, у Великобританії велика увага приділяється соціальним послугам для людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Тут соціальні служби розробляють індивідуальні плани підтримки, які включають не лише надання медичної допомоги, але й соціальні та реабілітаційні послуги, спрямовані на поліпшення якості життя клієнта. Такий підхід дозволяє враховувати індивідуальні потреби кожної людини та забезпечувати їй належний рівень підтримки. Подібні моделі активно впроваджуються і в Україні, де індивідуальні плани реабілітації вже використовуються для роботи з дітьми-сиротами, людьми з інвалідністю та внутрішньо переміщеними особами.

Важливим компонентом клієнтоцентричних моделей є залучення самих клієнтів до процесу прийняття рішень. У Європі цей підхід є основою соціальної роботи: клієнти беруть активну участь у розробці своїх планів реабілітації, що дозволяє їм краще контролювати власне життя та відчувати відповідальність за власне благополуччя. Це сприяє більшій автономії та незалежності клієнтів, що особливо важливо для людей, які прагнуть повернутися до активного суспільного життя. В Україні такі підходи також

починають впроваджуватися, зокрема у соціальній роботі з дітьми з інвалідністю, де розробляються індивідуальні плани розвитку, що враховують їхні особливі потреби [30].

Використання досвіду країн з розвинутою соціальною політикою є важливим джерелом для вдосконалення соціальної роботи в Україні. Наприклад, Німеччина, відома своєю розвиненою системою соціального забезпечення, має досвід комплексного підходу до вирішення соціальних проблем. Німецька модель соціального захисту передбачає тісну взаємодію між державними органами та неурядовими організаціями. Ця співпраця дозволяє забезпечити високий рівень підтримки для вразливих груп населення. У контексті України, така модель співпраці може бути корисною для залучення додаткових ресурсів та забезпечення більш ефективного надання соціальних послуг.

Швеція є ще одним прикладом країни з високим рівнем соціального захисту, де соціальна політика базується на принципах рівності та соціальної справедливості. Соціальна робота в Швеції орієнтована на надання всебічної підтримки для кожного громадянина, незалежно від його соціального статусу чи економічних можливостей. Швеція активно впроваджує інноваційні методи у соціальній сфері, зокрема технологічні рішення для покращення доступу до соціальних послуг. В Україні цей досвід може бути корисним для розвитку систем електронних соціальних послуг, які спрощують доступ громадян до необхідної допомоги.

У Великобританії активно використовується модель соціального партнерства між державою, приватним сектором і неурядовими організаціями. Ця модель дозволяє розширювати можливості надання соціальних послуг за рахунок залучення недержавних організацій, які мають необхідний досвід і ресурси для надання специфічних видів допомоги. Наприклад, неурядові організації можуть займатися реабілітацією осіб з інвалідністю, надаючи їм спеціалізовані послуги, що не завжди доступні в державних установах. У Великобританії така модель дозволяє знизити

навантаження на державний бюджет і водночас забезпечити більш індивідуальний підхід до кожного клієнта [31].

В Україні також поступово впроваджується модель соціального партнерства, зокрема через механізм соціального замовлення. Цей механізм дозволяє державі залучати приватні та неурядові організації до надання соціальних послуг, що розширює можливості для отримання соціальної допомоги різними категоріями населення. Наприклад, у рамках цієї моделі неурядові організації можуть надавати послуги з реабілітації, допомоги внутрішньо переміщеним особам або психологічної підтримки, що є особливо актуальним в умовах кризи. Така співпраця дозволяє державі оптимізувати свої ресурси і забезпечити більш якісну та доступну допомогу громадянам.

Моделі партнерства між державою, приватним сектором і неурядовими організаціями мають великий потенціал для розвитку соціальної роботи в Україні. Використання досвіду країн, де ці моделі вже успішно працюють, дозволяє Україні адаптувати їх до власних умов і потреб. Наприклад, у сфері допомоги внутрішньо переміщеним особам та ветеранам війни така співпраця може стати ключовою для забезпечення довгострокової підтримки та соціальної реінтеграції.

Таблиця 1.1

Закордонні моделі соціальної роботи

Країна	Модель соціального захисту	Приклади впровадження
Німеччина	Співпраця між державними органами та неурядовими організаціями	Соціальні послуги для осіб з інвалідністю через партнерство з неурядовими організаціями

Швеція	Соціальна рівність та інклюзивність	Технологічні рішення для доступу до соціальних послуг
Великобританія	Соціальне партнерство між державою, приватним сектором і неурядовими організаціями	Залучення приватних та неурядових організацій до реабілітаційних програм
Україна	Модель соціального замовлення та залучення приватного сектору	Використання соціального замовлення для надання реабілітаційних послуг

Таблиця "Закордонні моделі соціальної роботи" ілюструє приклади впровадження соціальних практик із різних країн, які можуть бути корисними для вдосконалення соціальної політики в Україні. Модель співпраці між державними органами та неурядовими організаціями, як у Німеччині, демонструє, як держава може ефективно залучати додаткові ресурси та експертизу для підтримки вразливих груп населення, що також знаходить своє місце в українській практиці через механізм соціального замовлення. Швеція, зі своїм акцентом на соціальній рівності та інклюзивності, є зразком для впровадження в Україні принципів доступності соціальних послуг для всіх, включно з використанням сучасних технологій для покращення доступу.

Великобританія, з її розвиненою моделлю соціального партнерства між державою, приватним сектором і неурядовими організаціями, показує, як комплексний підхід може знизити навантаження на державу та водночас забезпечити більш індивідуалізовану допомогу. Українська модель соціального замовлення, яка передбачає залучення приватних організацій до надання соціальних послуг, є кроком у напрямку цього підходу [32].

Впровадження цих моделей в Україні сприяє більш ефективній роботі системи соціального захисту та поліпшенню якості надання послуг населенню. Залучення міжнародного досвіду дозволяє адаптувати кращі практики до національних умов, сприяючи розвитку інноваційних підходів у соціальній сфері. Використання таких підходів робить систему соціальної роботи гнучкішою, ефективнішою та здатною відповідати на виклики сучасного суспільства, забезпечуючи належний рівень захисту та підтримки для найбільш вразливих верств населення.

Продовжуючи розгляд міжнародного досвіду у вдосконаленні соціальної роботи в Україні, важливим аспектом є роль міжнародних організацій, які надають суттєву підтримку в розробці, впровадженні та моніторингу програм соціального захисту. Ці організації, такі як ООН, Міжнародна організація праці (МОП), Європейський Союз (ЄС) та інші, є ключовими партнерами України на шляху реформування соціальної політики. Їхній внесок не обмежується лише наданням фінансової допомоги, але також охоплює технічну підтримку, надання експертних рекомендацій та запровадження нових підходів до соціальної роботи, що ґрунтуються на міжнародних стандартах.

Міжнародні організації відіграють критичну роль у підтримці реформ, спрямованих на підвищення ефективності соціального захисту в Україні. Організація Об'єднаних Націй (ООН) є важливим партнером у розробці та впровадженні таких програм, зокрема через такі агенції, як ЮНІСЕФ, які займаються питаннями захисту прав дітей, а також через програми, спрямовані на поліпшення умов життя для вразливих груп населення. ЮНІСЕФ активно співпрацює з українськими соціальними службами, підтримуючи проекти, що сприяють захисту дітей у складних життєвих обставинах, забезпеченню їх доступу до освіти та охорони здоров'я. Також ООН допомагає у розвитку соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від конфлікту, надаючи гуманітарну допомогу та підтримуючи програми реабілітації [33].

Міжнародна організація праці (МОП) також відіграє важливу роль у впровадженні стандартів у сфері соціального захисту, зокрема через рекомендації щодо забезпечення прав працівників, безпеки праці та соціального страхування. Україна, будучи членом МОП, адаптує міжнародні норми у своє національне законодавство, що дозволяє підвищити стандарти у сфері праці та соціального захисту для різних категорій громадян. МОП активно співпрацює з урядовими структурами України у впровадженні реформ, спрямованих на покращення умов праці, захист прав працівників та зменшення рівня безробіття.

Європейський Союз (ЄС) є одним із найважливіших партнерів України у сфері соціальних реформ. Програми співпраці з ЄС включають підтримку реформ системи соціального захисту, розвитку інклюзивного суспільства та зміцнення правової бази для захисту вразливих верств населення. ЄС надає не лише фінансову підтримку, але й пропонує технічну допомогу та експертні знання для реформування соціальних служб, підвищення якості послуг та розвитку людських ресурсів у сфері соціальної роботи. Це сприяє підвищенню професіоналізму соціальних працівників та розвитку інституцій, які займаються наданням соціальних послуг на місцевому рівні.

Співпраця з міжнародними донорами також відіграє важливу роль у впровадженні соціальних проєктів та ініціатив в Україні. У рамках цієї співпраці міжнародні організації та донори, такі як Світовий банк, ПРООН, USAID та інші, підтримують широкий спектр соціальних ініціатив, спрямованих на подолання бідності, поліпшення доступу до медичних і соціальних послуг, розвиток інфраструктури соціальної підтримки для вразливих категорій населення. Ці ініціативи включають програми з реабілітації та соціальної реінтеграції, а також проєкти підтримки для внутрішньо переміщених осіб і ветеранів. Співпраця з міжнародними донорами дозволяє забезпечити стає фінансування соціальних програм, а також отримати доступ до міжнародного досвіду і новітніх підходів у сфері соціальної роботи [10].

Важливим аспектом міжнародної співпраці є розвиток інституцій соціальної роботи в Україні. Завдяки підтримці міжнародних організацій Україна має можливість запозичувати стандарти і рекомендації для створення ефективних соціальних інституцій, таких як соціальні служби, центри підтримки та кризові центри. Наприклад, моделі соціальної роботи, що базуються на рекомендаціях МОП або Європейського Союзу, сприяють формуванню нових підходів до надання соціальних послуг, таких як кризове втручання для людей, які опинилися у складних життєвих обставинах, або програми соціальної реабілітації для постраждалих від насильства. Розвиток таких інституцій на основі міжнародних стандартів забезпечує не лише якісне надання соціальних послуг, але й підтримує захист прав найбільш вразливих категорій населення.

Крім того, міжнародні організації надають значну підтримку в підвищенні кваліфікації соціальних працівників через освітні програми, стажування та обмін досвідом. Українські соціальні працівники мають можливість проходити навчання в межах міжнародних програм, таких як програми обміну досвідом з європейськими колегами або програми професійної підготовки, організовані МОП чи ООН. Це дозволяє українським фахівцям ознайомитися з новітніми методами соціальної роботи, дізнатися про інноваційні підходи до підтримки клієнтів та реабілітації. Впровадження таких програм у національну систему соціальної роботи сприяє підвищенню рівня професіоналізму українських працівників, що, у свою чергу, позитивно впливає на якість надання соціальних послуг.

Міжнародні стажування дозволяють українським соціальним працівникам безпосередньо ознайомитися з роботою соціальних служб у країнах з розвиненою системою соціального захисту. Це дає можливість переймати передовий досвід, впроваджувати нові моделі роботи з клієнтами, які враховують їхні індивідуальні потреби та обставини. Такі програми, підтримувані міжнародними організаціями, як-от Європейський Союз або Світовий банк, дозволяють підвищити ефективність соціальної роботи та

краще адаптувати надані послуги до сучасних потреб українського суспільства [12]. Як приклад, варто навести програму «Зміцнення спроможності українських територіальних громад до прийняття внутрішньо переміщених осіб в Україні» яка реалізувалась з 2015 по 2018 рік і спонсорувалась коштом Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) GmbH, і результатом цієї співпраці було покращення умов та навчання співробітників територіальних громад до прийняття внутрішньо переміщених осіб, що показало свою ефективність з початку війни у 2022 році.

Впровадження інноваційних методів у сфері соціальної роботи є важливим кроком для підвищення ефективності надання послуг і забезпечення сучасних підходів до вирішення соціальних проблем. У світі технологічних змін соціальні послуги також зазнають трансформації, зокрема через залучення нових технологій, методик і програм підтримки. У сучасних умовах дедалі частіше застосовуються інноваційні технології для покращення доступності соціальних послуг та їхньої якості. Наприклад, це може бути використання інформаційних систем для ведення баз даних клієнтів соціальних служб або електронне консультування через онлайн-платформи.

Онлайн-платформи для надання соціальних послуг та консультування є ще одним прикладом інноваційного підходу, який успішно впроваджується в багатьох країнах. Створення таких платформ дозволяє громадянам отримувати необхідну допомогу безпосередньо з дому, що є особливо важливим у випадках, коли фізичний доступ до соціальних служб обмежений. Це включає дистанційне консультування, онлайн-курси з реабілітації, а також електронні сервіси для подання заявок на отримання соціальної допомоги. Для українських реалій, особливо в умовах військових конфліктів і значної кількості внутрішньо переміщених осіб, такі платформи стають важливим інструментом забезпечення доступу до соціальних послуг для всіх верств населення.

Залучення новітніх технологій допомагає розширювати можливості соціальної роботи та забезпечувати більш персоналізований підхід до клієнтів. Наприклад, у сфері охорони психічного здоров'я дедалі більше застосовуються методи онлайн-терапії та дистанційного моніторингу стану пацієнтів, що дозволяє швидше реагувати на їхні потреби та забезпечувати безперервність підтримки. Крім того, використання таких технологій робить соціальні послуги доступнішими для людей з обмеженими можливостями або тих, хто живе у віддалених регіонах.

Для успішного впровадження цих інноваційних методів велике значення має професійна підготовка соціальних працівників. Освітні програми та стажування, організовані міжнародними організаціями, допомагають українським фахівцям опановувати нові методики та технології, які активно використовуються в інших країнах. Це сприяє підвищенню професійного рівня працівників та дозволяє інтегрувати міжнародний досвід у національні програми навчання. Під час стажувань соціальні працівники мають можливість ознайомитися з найкращими практиками, що використовуються у сфері реабілітації, кризового втручання та підтримки вразливих категорій населення.

Таблиця 2.2

Основні напрямки професійної підготовки соціальних працівників за підтримки міжнародних програм

Напрямок підготовки	Опис	Приклади програм
Інноваційні технології в соціальній роботі	Підготовка до використання нових технологій, онлайн-платформ для консультування	Програми від ООН, ЄС, Світового банку

Реабілітація осіб з інвалідністю	Навчання методам фізичної, соціальної та психологічної реабілітації для людей з інвалідністю	Програми ЄС і МОП
Психологічна підтримка постраждалих від конфліктів	Курси з надання допомоги внутрішньо переміщеним особам та постраждалим від воєнних дій	Програми ЮНІСЕФ, ПРООН
Соціальна підтримка дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки	Спеціалізоване навчання у сфері роботи з дітьми, які залишилися без батьківської опіки	Програми ЮНІСЕФ та USAID

Після завершення таких програм соціальні працівники можуть застосовувати отримані знання та навички у своїй практичній діяльності. Впровадження міжнародних стандартів і рекомендацій дозволяє вдосконалити національну систему підготовки соціальних працівників і адаптувати її до сучасних викликів, що стоять перед українським суспільством. Одним із ключових аспектів таких програм є підвищення кваліфікації у сфері роботи з вразливими категоріями населення, зокрема з внутрішньо переміщеними особами та біженцями [22].

Міжнародний досвід роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) є особливо актуальним для України, зважаючи на значну кількість людей, які були змушені залишити свої домівки через конфлікт на сході країни. Міжнародні організації, такі як ООН і Міжнародний комітет Червоного Хреста, надають значну підтримку у впровадженні програм підтримки для ВПО, включаючи реабілітаційні програми, програми тимчасового житла та допомогу у працевлаштуванні. Соціальні працівники, які беруть участь у цих програмах, отримують доступ до найкращих

міжнародних практик у сфері кризового втручання та роботи з постраждалими від конфліктів.

Інший важливий аспект міжнародної підтримки полягає у впровадженні методик реабілітації для осіб з психічними розладами та людей з інвалідністю. У багатьох країнах Європи та США застосовуються передові методи психотерапії, соціальної адаптації та підтримки для людей з особливими потребами. Ці методики активно впроваджуються в Україні завдяки міжнародним програмам співпраці та обміну досвідом. Вони дозволяють соціальним працівникам надавати більш якісну та всебічну допомогу людям, які страждають від психічних розладів або мають інші обмеження в здоров'ї. Це сприяє їх соціалізації, поверненню до активного життя та зниженню рівня ізоляції в суспільстві [27].

Отже, впровадження інноваційних методів у соціальну роботу та використання закордонного досвіду є важливими кроками для підвищення ефективності соціальних послуг в Україні. Залучення нових технологій, методик та програм підтримки дозволяє зробити соціальні послуги доступнішими, а співпраця з міжнародними організаціями відкриває можливості для професійного розвитку соціальних працівників. У результаті, це сприяє побудові більш інклюзивного та справедливого суспільства, де кожен громадянин, незалежно від своїх обставин, може отримати необхідну підтримку.

2.2. Перспективи вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи

Перспективи вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи в Україні мають вирішальне значення для розвитку ефективної соціальної політики, яка відповідатиме сучасним викликам і потребам суспільства. Сучасний соціальний стан країни свідчить про необхідність створення нової

моделі нормативно-правового регулювання соціальних відносин, оскільки зростання бідності, порушення соціально-економічних прав та поглиблення тінізації трудових відносин вимагають нових підходів до організації соціального захисту.

Одним із ключових напрямків вдосконалення законодавчої бази є розробка нормативно-правових актів, які регулюватимуть розвиток людського потенціалу як основного ресурсу держави. У сучасних умовах цей підхід має особливе значення, оскільки людський капітал є головним фактором забезпечення економічної та соціальної стабільності країни. Для цього необхідно оновити чинне законодавство у сфері освіти, праці та соціального захисту, забезпечивши його відповідність вимогам ринку праці та міжнародним стандартам. Важливим кроком у цьому напрямку є прийняття нових законодавчих актів, зокрема Трудового кодексу України, який зможе створити більш гнучку систему трудових відносин, забезпечити соціальні гарантії працівників і стимулювати їхню професійну мобільність [30].

Окремо варто звернути увагу на розробку нормативно-правових інструментів для покращення соціального захисту вразливих верств населення, таких як особи з інвалідністю, діти-сироти, бездомні та внутрішньо переміщені особи. Соціальний розвиток України передбачає не лише матеріальну підтримку цих груп, але й створення ефективних механізмів їхньої соціальної реабілітації та інтеграції у суспільство. Національне законодавство повинно враховувати міжнародні стандарти у сфері соціальної роботи, що дозволить запровадити нові підходи до надання соціальних послуг, забезпечуючи їхню доступність та якість.

Зважаючи на виклики, з якими стикається Україна у соціальній сфері, одним із перспективних напрямків удосконалення є інтеграція міжнародного досвіду у сферу соціальної роботи. Україна вже має певний досвід у цьому напрямку, зокрема через співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ООН, ЄС та Міжнародна організація праці. Цей досвід повинен бути поглиблений шляхом впровадження інноваційних методів надання

соціальних послуг, таких як використання нових технологій для забезпечення доступу до соціальних програм і підвищення їхньої ефективності.

Ще одним важливим аспектом удосконалення законодавчої бази є забезпечення фінансової спроможності держави підтримувати соціальні програми. Як зазначається в дослідженнях, обсяг видатків на соціальний захист населення безпосередньо залежить від економічного стану держави, зокрема від обсягу ВВП. Тому для того, щоб збільшити державні витрати на соціальні потреби, необхідно не лише оновити законодавчу базу, але й створити умови для економічного зростання, що дозволить збільшити фінансові можливості держави у сфері соціального захисту. Це, у свою чергу, може бути досягнуто через внесення змін до нормативно-правових актів у частині стимулювання економічного розвитку, покращення бізнес-клімату та залучення інвестицій [15].

Перспективи розвитку законодавчої бази соціальної роботи також пов'язані із впровадженням нових моделей управління соціальною сферою на місцевому рівні. Децентралізація в Україні створила умови для передачі повноважень у сфері соціального захисту місцевим органам влади, що відкриває нові можливості для вдосконалення надання соціальних послуг. Однак, для того щоб цей процес був ефективним, необхідно створити чітку законодавчу базу, яка б регулювала діяльність соціальних установ на місцях, забезпечувала їхню відповідальність за надання послуг та гарантувала фінансування відповідно до потреб населення. Це потребує перегляду чинних законодавчих актів і прийняття нових законів, що враховуватимуть специфіку управління соціальною сферою на рівні громад.

У перспективі, важливо також забезпечити розвиток нормативно-правових інструментів для контролю за виконанням законодавства у сфері соціальної роботи. Це передбачає не лише посилення контролю з боку державних органів, але й створення механізмів для моніторингу з боку громадянського суспільства. Підвищення прозорості та підзвітності соціальних програм сприятиме кращому виконанню державою

своїх соціальних зобов'язань та забезпечить вищу якість надання соціальних послуг [27].

Також необхідно звернути увагу на те, що основою для майбутнього розвитку соціальної політики є побудова більш гнучкої та адаптивної системи соціального захисту. Вона має бути здатною реагувати на сучасні виклики та зміни в суспільстві. Одним із найважливіших аспектів цього процесу є забезпечення інтеграції соціальних послуг у широкий спектр державної політики, а також посилення їхньої ролі в системі національної безпеки, адже соціальний захист є не лише інструментом допомоги вразливим групам населення, але й механізмом підтримки стабільності в суспільстві.

Однією з ключових проблем, з якою стикається Україна, є відсутність повноцінної законодавчої бази для управління соціальними послугами на місцевому рівні. Це викликає низку складнощів, пов'язаних із якістю та доступністю цих послуг для населення. Важливо створити чітку законодавчу основу, яка б регулювала діяльність місцевих органів влади в соціальній сфері, зокрема їхні повноваження, обов'язки та відповідальність за надання соціальних послуг. Необхідно також розробити нормативно-правові акти, які передбачали б механізми фінансування місцевих соціальних програм та заходів. Це дозволить підвищити рівень якості надання соціальних послуг та забезпечить прозорість процесу їхнього фінансування.

Іншим важливим аспектом удосконалення законодавчої бази є забезпечення ефективного соціального партнерства між державою, бізнесом і громадянським суспільством. Соціальна політика не може бути реалізована лише державою; важливо залучати бізнес до участі у фінансуванні соціальних програм, особливо тих, які пов'язані з реабілітацією працівників або забезпеченням умов для безпеки праці. Законодавство має створювати умови для розвитку корпоративної соціальної відповідальності, стимулюючи бізнес до активної участі у соціальних програмах. Окрім цього, співпраця з неурядовими організаціями та волонтерськими об'єднаннями є важливим елементом у забезпеченні гнучкості та інновацій у наданні соціальних послуг.

Таблиця 3.3 ілюструє можливі форми соціального партнерства між державою, бізнесом і неурядовими організаціями у соціальній сфері.

Таблиця 3.3

Форми соціального партнерства між державою, бізнесом і неурядовими організаціями

Суб'єкт	Форма співпраці	Приклади
Держава	Фінансування соціальних програм	Фінансування пенсій, виплат по безробіттю, субсидій
Бізнес	Корпоративна соціальна відповідальність	Реалізація програм підтримки працівників, волонтерство
Неурядові організації	Забезпечення гнучкості та інновацій у сфері	Робота з вразливими категоріями населення, реабілітація

Партнерство між цими суб'єктами дає змогу покращити координацію надання соціальних послуг та підвищити їхню ефективність. Наприклад, неурядові організації можуть швидше адаптуватися до нових викликів і впроваджувати інноваційні підходи до надання допомоги, тоді як бізнес може забезпечувати фінансову підтримку або сприяти реалізації програм соціального захисту для своїх працівників.

Особливу увагу в процесі вдосконалення законодавчої бази слід приділити розвитку нормативно-правової основи для захисту внутрішньо переміщених осіб, постраждалих від військових дій та інших кризових ситуацій. Існуюче законодавство вже передбачає певні гарантії для цих категорій населення, проте воно потребує подальшого вдосконалення з метою розширення соціальних програм підтримки, що охоплюватимуть не лише матеріальну допомогу, але й психологічну реабілітацію, професійну адаптацію та соціальну інтеграцію. У багатьох європейських країнах такі програми є ключовим елементом соціальної політики, тому запозичення цього досвіду може стати важливим кроком для України [16].

Впровадження міжнародних стандартів у національну систему соціальної роботи також має велике значення. Міжнародні організації надають Україні технічну допомогу, фінансові ресурси та експертні рекомендації для впровадження найкращих практик у соціальній сфері. Законодавча база має враховувати ці рекомендації, оскільки вони базуються на багаторічному досвіді вирішення соціальних проблем в інших країнах. Зокрема, це стосується програм реабілітації для осіб з інвалідністю та людей з психічними розладами, які вже ефективно функціонують у Європі та США. Для українських умов ці методики можуть стати основою для створення нових програм реабілітації та соціальної адаптації.

Професійна підготовка соціальних працівників є ще одним важливим напрямом, який вимагає вдосконалення на законодавчому рівні. Україна вже активно співпрацює з міжнародними освітніми програмами та стажуваннями, проте цей процес слід поглибити через розробку законодавчих актів, які б забезпечували соціальним працівникам постійний доступ до нових знань і методик. Інтеграція міжнародного досвіду в навчальні програми для соціальних працівників дозволить підвищити їхній професійний рівень, що безпосередньо вплине на якість надання соціальних послуг.

Отже, перспективи вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи в Україні включають широке коло питань, пов'язаних із підвищенням якості надання соціальних послуг, розвитком соціального партнерства та інтеграцією міжнародного досвіду. Підтримка держави, бізнесу і громадянського суспільства є критично важливою для створення гнучкої, сучасної та ефективної системи соціального захисту, яка зможе реагувати на виклики часу і забезпечувати належний рівень соціального захисту для всіх верств населення.

Висновки до розділу 2

Отже, в процесі дослідження було розглянуто ключові аспекти вдосконалення законодавчої бази соціальної роботи в Україні. Ми зосередили увагу на необхідності адаптації існуючих правових норм до сучасних викликів, що стоять перед українським суспільством. Особливу увагу було приділено питанням соціального партнерства між державою, бізнесом та неурядовими організаціями, яке має стати важливим інструментом для покращення якості надання соціальних послуг та забезпечення гнучкості соціальної політики. Запозичення міжнародного досвіду, впровадження нових моделей управління на місцевому рівні, а також розвиток інноваційних методів соціальної роботи є перспективними напрямками для подальшого розвитку законодавчої бази.

Здійснений аналіз показав, що вдосконалення законодавства у сфері соціальної роботи потребує комплексного підходу, який включатиме не лише внесення змін до чинних законів, але й активне впровадження нових нормативних актів, що відповідають сучасним стандартам та міжнародним рекомендаціям. Успішна реалізація цих змін можлива лише за умови тісної співпраці між усіма зацікавленими сторонами — державою, бізнесом, громадянським суспільством та міжнародними організаціями. Тільки таким чином можна створити ефективну систему соціального захисту, яка відповідатиме потребам населення та сприятиме соціальній стабільності й економічному розвитку України.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У процесі нашого дослідження нормативно-правових засад соціальної роботи в Україні було виявлено кілька ключових аспектів, які формують сучасну систему соціальної політики в державі. Перш за все, ми звернули увагу на те, що правова база соціальної роботи є складною і багаторівневою, включаючи як національні законодавчі акти, так і міжнародні угоди, ратифіковані Україною. Ці акти регулюють широкий спектр соціальних послуг та прав громадян, зокрема захист вразливих груп населення, таких як особи з інвалідністю, діти-сироти, внутрішньо переміщені особи та постраждалі від воєнних конфліктів.

Конституція України є основою правового регулювання соціальної роботи, оскільки вона закріплює базові соціальні права громадян і визначає обов'язки держави у сфері соціального захисту. Проте для повноцінної реалізації цих прав необхідні додаткові спеціальні закони, які регламентують порядок надання соціальних послуг, їхній обсяг та відповідальність за їх виконання. У рамках нашого дослідження було виявлено, що наявність таких законів, як "Про соціальні послуги", "Про державну допомогу сім'ям з дітьми", "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям", є важливою складовою правової бази соціальної роботи. Вони забезпечують конкретні механізми надання допомоги вразливим категоріям населення і визначають роль державних та місцевих органів влади у цьому процесі.

Одним із важливих аспектів розвитку соціальної роботи в Україні є інтеграція міжнародних стандартів у національне законодавство. Україна ратифікувала низку важливих міжнародних угод, таких як Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, Європейська соціальна хартія та інші документи, які закладають основи для побудови сучасної системи соціального захисту. Імплементация цих міжнародних стандартів є важливим етапом у розвитку національної правової бази соціальної роботи, оскільки вони встановлюють високі вимоги до

забезпечення соціальних послуг, що мають бути доступними для всіх громадян. У рамках нашого дослідження ми дійшли висновку, що Україна активно працює над гармонізацією свого законодавства з міжнародними нормами, проте цей процес ще потребує вдосконалення і глибшої адаптації до українських реалій.

Досліджуючи нормативно-правові засади соціальної роботи, ми також звернули увагу на розвиток законодавчої бази, яка регулює питання місцевого самоврядування і децентралізації у сфері соціального захисту. В умовах реформування державного управління в Україні місцеві органи влади отримують дедалі більше повноважень у сфері надання соціальних послуг, що вимагає чіткого нормативного регулювання на рівні законів. Законодавство має забезпечити місцеві органи необхідними ресурсами та повноваженнями для реалізації програм соціального захисту, включаючи фінансування місцевих соціальних служб, організацію реабілітаційних центрів та забезпечення підтримки для найбільш вразливих категорій населення.

Ще одним важливим елементом нормативно-правової бази соціальної роботи є роль державних і приватних партнерів у наданні соціальних послуг. Впровадження моделей соціального партнерства між державою, бізнесом та неурядовими організаціями є перспективним напрямком розвитку системи соціального захисту в Україні. Такий підхід дозволяє залучати додаткові ресурси для реалізації соціальних програм, підвищуючи ефективність та гнучкість соціальної підтримки. Проте для повноцінного розвитку цього напрямку необхідно розробити законодавчі акти, що регламентуватимуть участь бізнесу та громадських організацій у наданні соціальних послуг, зокрема через механізми соціального замовлення та корпоративної соціальної відповідальності.

Під час нашого дослідження також було проаналізовано важливість професійної підготовки соціальних працівників, що є важливою складовою ефективної соціальної роботи. Законодавча база повинна забезпечувати

постійний розвиток і підвищення кваліфікації соціальних працівників через спеціальні програми навчання та стажувань. В умовах динамічних змін у соціальній сфері важливо, щоб працівники соціальних служб мали сучасні знання і володіли новітніми методиками для надання допомоги клієнтам. Це включає не лише надання матеріальної підтримки, але й психологічну допомогу, реабілітаційні послуги та інші види соціальної роботи, які сприяють інтеграції вразливих груп у суспільство.

Таким чином, нормативно-правові засади соціальної роботи в Україні є важливим елементом у побудові сучасної системи соціального захисту. Вони забезпечують правову основу для реалізації соціальної політики, встановлюють механізми надання соціальних послуг та визначають роль різних суб'єктів у цьому процесі. Проте розвиток соціальної роботи в Україні ще потребує вдосконалення законодавчої бази, особливо в контексті децентралізації, імплементації міжнародних стандартів та підвищення професійного рівня соціальних працівників. Впровадження цих змін дозволить створити більш гнучку та ефективну систему соціального захисту, яка відповідатиме потребам сучасного суспільства і сприятиме соціальній стабільності та розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Закон України "Про соціальні послуги" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
3. Закон України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>
4. Закон України "Про охорону дитинства" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
5. Закон України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
6. Закон України "Про соціальний захист дітей війни" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T042195>
7. Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
8. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
9. Закон України "Про зайнятість населення" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
10. Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12/en/ed20120101#Text>
11. Закон України "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>

12. Закон України "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>

13. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>

14. Закон України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155/98-вр#Text>

15. Закон України "Про психіатричну допомогу" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

16. Закон України "Про попередження насильства в сім'ї" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text>

17. Закон України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

18. Закон України "Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам" [Електронний ресурс] Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/t002109?ed=2015_06_02

19. В. І. Николаєва Нормативно-правове забезпечення функціонування системи соціальної роботи в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/31.pdf

20. Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Konvenciya-OON-z-prav-ditini.html>

21. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011#Text

22. Клавдія Дубич Механізми державного управління системою надання соціальних послуг [Електронний ресурс] Режим доступу: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=1lwPtpcAAAAJ&citation_for_view=1lwPtpcAAAAJ:ULOm3_A8WrAC
23. Савельчук І.Б. Методологічні орієнтири сучасної соціальної роботи. Соціальна робота в Україні: теорія і практика. 2016. № 1-2. С. 36-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srutip_2016_1-2_6
24. Міжнародний досвід соціальної роботи [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ir.stu.cn.ua/jspui/bitstream/123456789/15980/1/Міжнародний%20досвід%20соціальної%20роботи..pdf>
25. Моніторинг виконання Україною заключних зауважень комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок [Електронний ресурс] Режим доступу: https://publicalternative.com.ua/wp-content/files/MONITORING_DISKRIMINATsIYi_ZhINOk.pdf
26. А. І. Мокій, Т. П. Яхно, І. Г. Бабець Міжнародні організації [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/659/1/Міжнародні%20організації.pdf>
27. Конвенція ООН про права дитини [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Konvenciya-OON-z-prav-ditini.html>
28. Розбудова сучасних і ефективних систем інспекції праці [Електронний ресурс] Режим доступу: file:///C:/Users/Dell/Desktop/Downloads/wcms_872844.pdf
29. Тетяна Семігіна Сучасна соціальна робота [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina/publication/342003632_Sucasna_socialna_robota/links/5eddf6ae299b1d20bd86768/Sucasna-socialna-robota.pdf
30. Надання соціальних послуг в Англії. Корисний досвід для України [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://khisr.kharkov.ua/nadannia-sotsial-nykh-posluh-v-anhlii-korysnyy-dosvid-dli-a-ukrainy/>

31. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії [Електронний ресурс] Режим доступу:

<https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobotnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-88277>

32. Організація Об'єднаних Націй [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij>

33. Постанова Кабінету Міністрів України №457 від 16 квітня 2022 року [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2022-%D0%BF#Text>

34. Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>